

BALTAI VISKAS
PRASIDEDA
IR BAIGIASI

2

APIE VIENĄ
GĄSDINANTĮ
ŽODĮ

3

„LAIPTŲ GALERIJA“
PRADĖJO ŽIBUNTO
MIKŠIO METUS

4

ILIUSTRATOREI
SVARBIAUSIA –
ABIPUSĖ PAGARBA

4

NESUGAUNAMAS JONAS MEKAS:
SPEKTAKLIO „FOUND FOUND FOUND“
KŪRĖJAI APIE LAIKĄ SU JO KŪRYBA

6

ATĖNĖS
TAPYBOJE
DAUG TYLOS

8

BALTAI VISKAS PRASIDEDA IR BAIGIASI

Siaulių dailės galerijoje pratęsta Neringos Poškutės-Jukumienės šiuolaikinė juvelyrikos ir metalo meno paroda „Deimantai / Diamonds“, kuri yra šiuolaikinio meno ir mados festivalio „Virus‘27“ dalis. Rytų, sausio 28 d., 14 val. autorė kviečia susitikti galerijoje, kur plačiau papasakos apie parodos kontekstus, dalysis įžvalgomis apie juvelyrką ir jos ribas.

– *Esate kilusi iš Dainorių, Mažeikių rajono, – šiaurinės Lietuvos dalies. Ar augimas mažoje bendruomenėje, gamtos apsuptyje turėjo reikšmės ir įtakos Jūsų kūrybai? Kaip nusprendėte savo gyvenimą sieti su kūryba?*

– Savo kūrybinį potencialą auginau unikaliaje vietoje. Kiek mane užaugino nuostabi gamta aplink tuomečius namus ir santykiai tame laike su savimi ir aplinka, nežinau. Galiu teigti tik viena – kad ambicijas auginu platesnio kultūrinio ir socialinio turinio siekis. Dar besimokydamas Akmenės vidurinėje mokykloje (dab. Akmenės gimnazijoje), su keliomis klasiokėmis bėgdavom iš pamokų ir autostopu nuvažiuodavom į Šiaulius. Lauko kavinėje išgerdavom arbatos arba kavos ir grįždavom atgal, namo, lyg po pamokų. Dar iš tų laikų įsiminiau Virginijų Kinčinitį, taip pat sėdintį kavinukėje, ir kitas įdomias erdves, kurias Šiauliuose spėdavom aplėkti.

Gamta ramina, dabartinės mano kūrybos temos labiau socialinės. Džiaugiuosi galėdama grįžti į gimtas vietas ir pasivaikščio-

ti, nurimti. Socialinis turinys – ne dovanėlė, bet mane jis labiausiai inspiruoja. Gamta jau pati savaimė unikali, atkartoti ją – tai plagijuoti. Gamtos atkartojimas kitose medžiagose, mano galva, – technologijos, amato, meistrystės vingrybių demonstravimas, bet ne kūryba.

– *Pagal profesiją esate juvelyrė, tačiau vietoj žiedų, apyrankių, auskarų – parodos, performansai, instaliacijos, eksperimentai. Kas Jums yra juvelyrka? Kaip ją suprantate?*

– Man juvelyrka yra viskas. Po studijų, gal tik kokiam dešimtmečiui pralėkus, suvokiau, kad man nepakanka darbo stalo ir vitrinės. Nors prie jų grįžtu ir dirbu, visgi didžiąją kūrybinio laiko dalį dabar praleidžiu mąstydamą apie daug platesnius juvelyrkos kontekstus ir paribius. Man pačiai juvelyrkos suvokimo ribų peržengimas yra pagrindinis meninis tyrimas, kuriame – aš, erdvė ir santykiai. Stebėdama pasaulio kontekstą, kartais liūdžiu dėl mažyčio Lietuvos juvelyrkos meno dangaus. Jis absoliučiai nekonkurencingas ir labai lėtai judantis vi-

suomenės edukavimo prasme. Gal dėl to man beprotiškai smalsu ir įdomu tomis jūsų įvardytomis medijomis kalbėti per ir apie juvelyrką bei juvelyrinį kontekstą.

– *Tarp Jūsų darbų – žiedais tapę puodeliai, vėriniai iš puodų. Ar galima sakyti, kad juvelyrka nebėra tik asmenų puošmena, bet ir namų dekoras, buities dalis?*

– Tai, kas esame mes ir kas yra aplink mus, jau juvelyrka. Labai

Andrius Lamauskas nuotr.

Ingridos Mockutės-Pocienės nuotr.

Ingridos Mockutės-Pocienės nuotr.

svarbu atsimerkti, permąstyti ir priimti. Mūsų kūnų santykiai pagrįsti judesio manieromis, sąlyčiais ir ergonomika arba anti-ergonomika erdvėje. Jei fiksuotume, kiek kartų per dieną „santykiuojame“ su daugybe daiktų, kiek pirštais apkabiname įvairiausių tekstūrų ir faktūrų, sakyčiau, tiek kartų pasipuošiame. Kiekvienas šioje žemėje sukurtas daiktas be žmogaus kūno neegzistuoja, be žmogaus kūno nepatirtų pilnatvės, tad galime tikrai teigti, kad esame šio globalaus ir perteklinio pasaulio puošmena.

Juvelyrka savo prigimtimi ir žodžio „juvelyriskas“ prasmė suponuoja išpūdį apie kažką labai smulkaus, mažo. Mes net nesusimąstome, kaip dažnai pavartojame žodį „juvelyriskas“, kalbėdami apie objektus, kuriuos matome priešais save: tai ir apie architektūrą, ir apie gamtą, ir muziką, ir apie literatūrą, ir apie kasdienę buitį, jos dalis, kompleksus. Juvelyrkos kūrinys unikalus tuo, kad jis keliauja kartu kaip nuolat demonstruojamas meno kūrinys, nesvarbu, kokių medžiagų, technikų ir turinio bebūtų.

Kūnas, lyg keliaujanti galerija, yra tik viena medalio pusė, sakyčiau, ta demonstracinė. Jai dažnai pataikaujame, nes trokštame dėmesio, puikuojamės. Gaila, kad tik apie ją turime daugiausia žinių. Parodyti pradžioje mano minėtą juvelyrką, kaip meninį potyrį per kūno santykį su erdve, erdvėje, yra mano pačios išsikelta misija.

– *Ryškiai prisimenu „Virus mada“ renginio metu rodytą performansą „Žiedavimas / Ringing II“, kurį atlikote kartu su Irena Upe Balsevičiūte ir VDA Telšių fakulteto studentėmis. Žaidėte žiedo prasme ir turiniu. Apie ką tas performansas?*

– Mano tyrimas – apie neapčiuopiamą šiuolaikinę juvelyrką. Ją permąstau, kaip minėjau, pasitelkdama pačias įvairiausias medijas, kurių nesukišu po stiklinėmis vitrinomis. Man svarbus juvelyrkos patyrimas kaip santykis kūne, ant kūno, su kūnais ir tarp jų.

Performanso „Žiedavimas / Ringing II“ semantinis krūvis sutelktas į veiksmą tarp gyvybės, mirties, valdžios piršto. Tuo pačiu pademonstruojama, kad visa tai labai trapu, nes laikina. Gėlės mirtis, žiedo (juvelyrinio) gyvenimas ir džiaugsmas – lyg ratu besikartojanti istorija, kaip ir mes.

Sakralus ryšys performanse išgyvenamas, patiriamas, nes gyvų gėlių, kalijų, simbolika labai stipri ir mūsų kultūroje specifiskai aktuali netipinėse situacijose. Kalija – ir mirties pagerbimo, ir vestuvinių puokščių gėlė. Jos žiedo sandara labai išraiškinga. Piestelė – lyg pirštas, vainiklapis – lyg popiežiaus mitra, baltas rūbas, todėl performanse šis baltas simbolis suskamba ir įsimena.

Lietuvių kalboje gėlės žiedas ir juvelyrinis žiedas yra igiję vientisą verbalinį įvaizdį, todėl performansas tampa tuo viršgarsiniu sprendiniu, kuris sujaukina ir sutelkia permąstyti. Gėlės žiedas, kaip ir juvelyrinis žiedas, geometrinis ir semantiniu monumentalumu turi stiprybę, kuria pasidalijus įvyksta žiedavimas.

– *Labai norisi paklausti ir apie Jūsų pačios aprangą performanso metu, kuri išpūdingai žaidžia prasmėmis. Dabar veikiančioje parodoje žiūrovams taip pat mirkčioja „gifas“, kuriame jūs – tarsi su popiežiaus apranga. Koks to ryšys su juvelyrka, galios institucijomis?*

APIE VIENĄ GĄSDINANTĮ ŽODĮ

Dr. doc. Gintaras LAZDYNAS

Nuo seniausių laikų žmonės vengė atvirai kalbėti apie kūniškus dalykus ir nuo savo akių slėpė juos po tabu skraiste. Per anksti paragauti uždrausto vaisiaus buvo pavojinga, o nuo katastrofiškų padarinių saugojo draudimai. Atrodė, kad po tabu skraiste tūno grandinėmis sukaustyta pabaisa, kuri staiga ištrūks į laisvę, vos tik bus išstartas jos vardas. Šis dėsnis tiksliai suveikė ir 1986 m. liepos 17 d., kai sovietų pilietė Liudmila Ivanova per teletiltą tarp Leningrado (dab. Sankt Peterburgo) ir Bostono moterų išdidžiai pareiškė: „Sovietų Sąjungoje sekso nėra!“

Frazė akimirksniu išgarsėjo visame pasaulyje, nepaisant to, kad ji buvo išpešta iš konteksto ir gerokai supaprastinta. Moteris tokių žodžių neištarė – ji tenorėjo paaiškinti, kaip Sovietų Sąjungoje atsiranda vaikai: „Sekso pas mus nėra, ir mes kategoriškai prieš jį. Pas mus yra meilė.“ Vaizdžiau tariant, ji preparavo seksualinį instinktą, atskyrė fizinę ir dvasinę jo puses, fizinę dalį paliko amerikiečiams, o dvasinę pasiliko.

Moteris buvo nuoširdi ir absoliučiai teisi. Sovietų Sąjungoje apie seksą nebuvo kalbama, kaip ir daugelis kitų sąmonės pogrindyje užslėptų dalykų, jis tiesiog neegzistavo. Šiapus ekrano jis turėjo savo vardą, netgi ne vieną, o anapus ekrano baugščiai slėpėsi bevardis po neperregimu gėdos ir drovumo šydu. Gerokai vėliau moteris aiškino, kad ją gąsdino ne veiksmas, o jį žymintis žodis, nors buvo kalbama apie lytinį aktą, kurį amerikietės atvirai vadino seksu, o rusės droviai dengė žodžiu „meilė“.

Iš frazės juokiamasi iki šiol, užmirštant, kad net ir Vakarų kultūroje seksas iš pogrindžio ištrūko tik po il-

gus dešimtmečius trukusios seksualinės revoliucijos, kai nustota gąsdintis žodžių ir imta be drovios baimės kalbėti apie draustus dalykus. Iš sovietų piliečio tokia galimybė buvo atimta dar neišsisiūbavus revoliucijai, mat ūmai buvo susiprasta, kad tai revoliucija, bet ne ta, apie kurią rašė Karlas Marksas su Frydrichu Engelsu.

Marksistinė ideologija negalėjo pritarti minčiai, kad Žemę aplink savo ašį suka seksualinis instinktas (libido). Ši kilni paskirtis teko galingoms ekonominėms, politinėms, socialinėms jėgoms, kurias vainikavo klasių kova. Bolševikų perversmas nesutrukdė rusų kalba pasirodyti visiems svarbiausiems Zigmundo Froido veikalams, tačiau kai tik bolševikai atsitokėjo ir suvokė, kad Z. Froidas pučia reakcinius vėjus, libido jėgą laikydamas galingesne už klasių kovą, jam iškart užsitrenkė durys į Sovietų Sąjungą. Psichoanalizės ir marksizmo tyrimai užsitarė. 1930 m. išvaikyta ir Rusų psichoanalizės draugija.

Lietuvoje tais laikais viešpatavo tyriausi jausmai ir tauriausio pavidalo meilė, todėl įkvėpti gyvybės pas mus seksas neturėjo nei teorinių, nei praktinių galimybių. Mūsų krašte nedrįso rodytis joks psichoanalitikas, netgi su libido teorija nesutikęs Karlas Gustavas Jungas. Vakaruose augantis dėmesys sąmonės reiškiniams mus gąsdino, bet žymus kultūros veikėjas Vytautas Bičiūnas 1930 m. ramino: „Nėra reikalo ginčytis dėl d-ro Z. Freudo minčių netikslumo. <...> drąsiai galima tikinti, kad šito moderniško psichoanalitiko teorijos yra laikinos.“

Simptomiškas šioje byloje buvo 1934 m. prelato Adomo Jakšto-Dambrausko išsakytas pasipiktinimas Vaižgantu, kam šis per paskaitas universitete citavo kunigo Antano Strazdo pornografiškas eiles. Norėdamas paryškinti moralinį Vaižganto nuosmukį, A. Jakštas rėmėsi Rusijos pavyzdžiu: „Rusų poetai Puškinas ar Lermontovas panašių pornografiškų eilėraščių yra prirašę devynias galybes. Bet Rusijoje jie nebuvo spausdinami, nes cenzūra drausdavo.“

Bolševikinėje Rusijoje, nors, kaip ten yra, „tikrų žinių neturime“, neabejotinai „seni cenzūros draudimai panaikinti, todėl tie pornografiški eilėraščiai plačiai spausdinami, o kai kurie net aiškinami ir verčiami mokyti mokyklose“. Iš savo spėlionių A. Jakštas sukūrpė kaltinimą

Youtube.com/stop kadras

Vaižgantui, „kad jis tame dalyke pralenkė net bolševikus“, todėl „pasidarė menkas ir kaipo kritikas, ir kaipo profesorius, ir kaipo moralistas“. Tačiau su bolševikais lenktyniavo ne Vaižgantas, o aršia kova su nuogybėmis mene garsėjęs A. Jakštas, kurio davatkiškos pažiūros į „pornografiškas eiles“ keistai sutapo su bedievių bolševikų.

Vaižgantas seksą pavadino lytine meile ir nesiruošė jo, kaip neatskiriamos žmogaus prigimties dalies, išdegti ugnimi, kadangi iš jo kyla visi pirminiai žmogaus poelgių impulsai: „Jei kas iširtų visus paslapčiausius akstinus, paraginusius mūsų didvyrius šį bei tą nuveikti, tai kiekviename atrastų paprastą meilės, lytinės meilės pajėgą ir jos akstiną. Jei to pat ieškotų Tėvynei žuvusių vaikų veiksmė, tą pat atrastų“ („Pragiedruliai“).

Kultūrinę energiją ir Vaižgantas išgauna iš seksualinės energijos, tik pritaiko ją tautinėms reikmėms. Lytinis instinktas realizuojamas asmeniniu lytinės meilės arba visuomeniniu Tėvynės meilės pavidalu. Reikšdamasis egoistiškai, jis atima jėgas iš visuomeninės raiškos ir „kliudo kitiems darbams“, kylantiems iš tautinių reikmių, todėl atidavus duoklę gamtai visą nuo giminės pratęsimo funkcijos atlikusią lytinės meilės energiją būtina pervesti į Tėvynės meilę, kaip darė dorovingi Vaižganto personažai – jie niekada „nežaidė meile“, „kurią vienaip tesuprato: tikslingą susiskyrimą į poras moralybės dėlei“.

Vaižganto psichoanalitiniai eksperimentai buvo drąsūs, tačiau mūsų žemės išalo nepramušė. Ir Lietuvoje iki pat Nepriklausomybės nebuvo kūniško sekso – tik dvasingoji meilė.

► Atkelta iš 2 p.

– Kalijos žiedas lyg ir į viską atsakė, bet... Yra tema, kuri mane taip pat labai stimuliuoja. Tai – memai. Asmenūkių ir gifų populiarumas socialinėje erdvėje yra to paties socialinio gyvenimo galia, kritika ir atspindys, turintis stigmų, juodojo humoro, sveiko kritinio požiūrio, kuris labai gerai atsispindi memuose ir per juos geografiškai keliauja labai plačiai. Memų gyvavimo laikas taip pat trapus, jie irgi miršta. Prikelti vėl kažkada bus mirę, taigi grįšime prie laikinumo.

Popiežius taip pat laikinas. Moteris popiežė – juo labiau. Visas materialusis mūsų gyvenimo gerbūvio ir pilnatvės turinys yra laikinas, palyginus su pasaulinėmis globalaus atšilimo problemomis, įvairiomis

katastrofomis, karais, intelektualiais atotrūkiškais, požiūrio į lytiškumą problemomis ir kitkuo, kas ne taip paprastai suvaldomi žmogiškaisiais resursais.

Tam tikrų simbolių ar vaizdų taikymas juvelyrikoje yra mūsų, kaip autorių, atsakomybė kalbėti aktualiai. Juvelyriskas nešiojamo simbolio naratyvas suteikia žinutei ilgesnį gyvavimą. Tam tikra prasme memiškos situacijos ar vaizdinio demonstracija socialinėje erdvėje prailgina ekspozicinį laiką ir aktualumą, o aš, kurdama funkcionalius papuošalus su memais, vaizdą fiksuojau, sustingdinu ir įkalinu materialume taip apsukdama ratą informacijai ne mirti, o priminti. Virtuali erdvė – kartais lyg fikcija. Vaizdas kūrinėje – tarsi inkluzas ateities kartoms.

– Dabartinėje Jūsų kūryboje žaidžia rombas. Ką jis simbolizuoja? Kaip jį atradote?

– Rombas – labai daug prasmių ir simbolikos turintis geometrinis ženklas (etnografijoje, lingvistikoje, semantinėje praktikoje). Ko gero, tiesmukiškoji ir labai jau juvelyrinį kontekstą atspindinti jo pusė yra vertime iš anglų kalbos: *rhombus*, *diamond* – „rombas“, „deimantas“, „briliantas“. Deimantas – vienas aktualiausių juvelyrikoje. Jo rinka taip pat perpinta teorijų, mistifikuojama, konkurencingai išpučiama, tačiau visada geidžiamiausia. Taigi rombas – tiesioginis juvelyrinio konteksto objektas.

Mano kūrybiniuose sumanymuose ši geometrinė rombo forma atsirado atsitiktinai. COVID-19 sukauščius mūsų gyvenimus,

viskas buvo nužymėta geltonomis ir juodomis ribų žymėjimo juostomis. Vienas spalvinis jų elementas yra rombo formos. Taigi ta ribų juosta, sukarpyta rombais ir struktūriškai subyrėjusi, tapo esmine mano kūrybos detale, moduliu.

Elementarus gūglinimas apie rombą nuvedė gilyn į begalybę galimybių jį naudoti kaip modulį, kurti grafinius vaizdus, tūrius, šriftą, pasitelkti simbolines prasmes, iki pastabumo kasdieniame gyvenime, kur identifikuoti gana pretenzingą formą tapo neatsiejama dalimi ir nesibaigiančiu tyrimu. Dr. Jurgita Ludavičienė, kuravusi mano personalinę parodą „Prussian Blue“, kuri vis dar rodoma LNDM Palangos Gintaro rūmuose, anotacijoje rašo: „Ji, galima sakyti, mato pasaulį per rombo formą.“

Tikrai taip. Bent jau kol kas. Ir kol kas rombas – man dar aktualus, jo simbolinė prasmė dar turi potencialo.

– Rytoj susitiksime Šiaulių dailės galerijoje. Leidžiu intriguoti – ko tikėtis iš susitikimo?

– Visi dalyviai gaus dovanų [juokiasi]. O jei rimtai – vaišinsimės „deimantais“ (vaišina autorė): papasakosiu apie deimantus, peržiūrėsime performanso „Žiedavimas/Ringing II“ vaizdo įrašą ir susipažinsime su meniniu tyrimu apie kūno ir juvelyrikos erdvių santykiavimą, kartu kursime šiuolaikinę juvelyrinką „čia ir dabar“. Bus galima įsigyti marškinėlius su autoriniu rombo ženklu. Ir turėsime puikų ir briliantinio laiko. Labai visų laukiau.

Dalyvavimas renginyje nemokamas, tačiau kviečiame registruotis iš anksto tel. 8 659 56 545 arba internetu.

„LAIPTŲ GALERIJA“ PRADĖJO ŽIBUNTO MIKŠIO METUS

Šiaulių miesto kultūros centras „Laiptų galerija“ sausio 19 d. pakvietė dailės gerbėjus į Žibunto Mikšio (1923–2013) kūrybos parodą, skirtą Prancūzijoje gyvenusio žymaus grafiko, intelektualo, kultūros veikėjo 100-mečiui. Menininko kūrybos retrospektyvą, jo vertybines nuostatas atskleidžia vertingi eksponatai iš Janinos ir Vyginto Ališauskų asmeninės kolekcijos. Šiauliečių pradėti Ž. Mikšio jubiliejiniai metai baigsis paroda Nacionalinėje dailės galerijoje.

Ryšys su Šiauliais

Ž. Mikšys Lietuvoje žinomas kaip talentingas grafikas, o dar labiau – kaip savita spalvinga asmenybė, darsius stiprią įtaką Lietuvos menininkams. Nenuostabu, kad į parodos atidarymą susirinko didelis būrys šiauliečių, visas pulkas galerijos bičiulių iš Vilniaus ir Kauno. Parodos lankytojus pasveikino berniukų ir jaunuolių choras „Dagilėlis“, vadovaujamas Šiaulių miesto garbės piliečio Remigijaus Adomaičio. Prisiminimais apie Ž. Mikšį dalijosi filosofas prof. Arūnas Sverdiolas, vertėjas, literatūros tyrinėtojas prof. Vytautas Bikulčius, parodos kuratorė J. Ališauskienė, grafikas, parodos plakato autorius Jokūbas Jacovskis, kūrybos ypatumus aptarė menotyrininkė dr. Dalia Karatajienė.

„Laiptų galerijoje“ tai jau septintas susitikimas su šio grafiko kūryba. Šį kartą parodoje pateikiami įvairių laikotarpių ekslibrisai, ofortai, „Draugystės kūriniai“ – bendri raiziniai su vokiečių menininku Raineriu G. Mordmülleriu, klijuotinės knygos, dienoraštis, fotografijos, laiški, keli Miriam Meras darbai, knygos.

Ž. Mikšys prisiminimuose rašė, kad Šiauliai – jam brangus jaunystės miestas. Čia gimė ir augo jo mama, aktorė bei režisierė Zuzana Arlauskaitė-Mikšienė. Vaikystėje ir studijų metais Žibuntas atvykdavo pavišėti pas savo dėdes Vincą ir Juozą (Šiaulių miesto burmistrą) Orlauskus. Vėliau Šiauliuose teko slapstytis nuo vokiečių mobilizacijos. Ryšius su šiauliečiais menininkas palaikė laiškais, yra sukūręs knygos ženklų kai kuriems Šiaulių krašto žmonėms. Pirmosios Ž. Mikšio ekslibrisų parodos Šiaulių krašte

Jono Nekrašiaus surengtos Pakruojo dvaro rūmuose bei Inžinierių namuose.

Vaizdavo orų žmogų

„Ž. Mikšio kūryba dvelkia pasaulinės kultūros kontekstų išmanymu, intelektualumu“, – parodos atidaryme teigė menotyrininkė dr. D. Karatajienė. Meno pagrindus jis įgijo pas skulptorių Alfonsą Janulį, kuris Kauno jėzuitų gimnazijoje vadovavo dailės būreliui. Emigravęs Žibuntas studijavo Niurnbergo ir Štutgarto meno akademijose. Jį domino ne tik dailė, literatūra, bet ir teatras. Galbūt tai iš mamos paveldėta aistra. Europoje jis studijavo teatro kostiumo istoriją bei režisūrą. Nuklydęs į JAV įgijo vitražisto specialybę. Vis dėlto nuo 1962 m. visam laikui įsikūrė Paryžiuje.

Susidomėjusiems šio iškilus menininko kūryba dr. D. Karatajienė rekomendavo pastudijuoti LDS išleistą knygą „Žibuntas Mikšys“ (2013 m.; sudarytoja Erika Grigoriavičienė, dizaineris Jokūbas Jacovskis).

Kad Lietuva būtų geresnė

Prof. V. Bikulčius pasakojo su Ž. Mikšiu susipažinęs 1990 m., vienos stažuotės Paryžiuje metu. Jau nuo antro susitikimo atsiskleidė Žibunto charakteris – vadino lietuvius papuasų tauta, peckeliais, aštriai kritikavo Lietuvoje išleistas knygas. Pasak V. Bikulčiaus, daugelį toks elgesys šokiruodavo, ne kiekvienas rasdavo argumentų keiksmams atremti.

O diskutuoti su juo buvo labai įdomu. Diskusijose paaiškėjo kilnus menininko tikslas – troškimas, kad Lietuva būtų geresnė. Siekdamas to, Ž. Mikšys siuntė į Lietuvą knygas. Šiaulių universiteto biblioteką pasiekė per 170 siuntų su knygomis, mažais grafikos darbais ir vadinamosiomis klijuotinėmis – Ž. Mikšio suklijuotais

Darius Ančerevičiaus nuotr.

► Žibunto Mikšio grafika.

straipsniais, žurnalų iškarpomis, atvirukais. Vien Šiaulių bibliotekose saugoma per tūkstantį menininko atsiųstų leidinių, kai kurie su paties menininko priedais, atsiliepimais.

Pasak V. Bikulčiaus, Žibuntas buvo didžiulis kino ir teatro gerbėjas, gal net slapta svajoto tapti režisieriumi. Šiaulių teatre pamatęs spektaklį „Žemaitė“, jį taip smulkiai išanalizavo, kad būtų puikiausia recenzija.

1995 m. V. Bikulčius buvo pakviestas Ž. Mikšį dėstyti Šiaulių universitete, pokalbius su kandžiuoju menininku įsiminė ne vienas kolega. Ž. Mikšys yra parašęs dešimt tūkstančių laiškų. Juose žodžiai bėga, lipa vienas ant kito. Beje, daug kam jis atrodė nepadorus, nes prirašydavo baisių žodžių. V. Bikulčiui įsiminė ir paskutinis susitikimas su menininku Paryžiuje. Tada Ž. Mikšys vartė rankose knygos „Žibuntas Mikšys“ signalinį egzempliorių. „Mačiau, kaip jis per visą viršelį riebiai mėlynu pieštuku užrašė „š...“, – pasakojo profesorius. – Žibuntas savo darbais įkūnijo amžiną nesuitaikėliškumą.“

Buvo laimingas dirbdamas

Daug įdomių dalykų apie Ž. Mikšio asmenybę papasakojo prof. A. Sverdiolas. Pažintis prasidėjo nuo „Metmenų“ žurnalo, kuriame buvo spausdinami Ž. Mikšio kūriniai. Žavėjo ypatinga jų plastika. Gyvai susipažino 1980 m. Ž. Mikšys dėstė lietuvių kalbą ir Lietuvos istoriją Valstybiname Rytų kalbų ir civilizacijų institute Paryžiuje, nepaprastai kruopščiai ruošdavosi paskaitoms. Jo bute visos sienos užstatytos knygų lentynomis, teko matyti, kaip greitai

suranda reikalingą, matyt, visos jos buvo skaitomos, kiekviena primarginta pastabų.

Jis knygomis gyveno, todėl negailėjo nei laiko, nei pinigų ir siuntė į Lietuvą savo bei kolegų grafikų darbus bei knygas. O kad išgyventų, geras pažįstamas net zakristijono vietą jam buvo parūpinęs. Nors A. Sverdiolas buvo gerokai jaunesnis, su Ž. Mikšiu prašnekėdavo ištisus vakarus, paskui lydėdavo vienas kitą namo ir pokalbiai tęsdavosi iki paryčių.

A. Sverdiolo teigimu, Ž. Mikšys nebuvo tikras akademikas – labiau žavėjosi ne rezultatais, o darbo procesu. Buvo laimingas, dirbdamas tai, kas patinka. Paruošė Petro Klimo atsiminimus, planavo parašyti studiją apie savo motiną, bet... Jis turėjo nuovokos, drąsiai ir kategoriškai nusakydavo esmę, dažnai vartodamas fekalinę terminologiją, kuri labiau sietina su erotika, o ne kultūringumo stoka. Nemėgo žodžio „dailininkas“, bet jo graviūros išdailintos iki tobulumo. Mėgo kontroliuoti, todėl parodų ar knygos rengėjams nebuvo lengva. Skaudu, bet gal gerai, kad neišvydo paskutiniosios knygos: joje palikta klaidų, būtų pasiutęs.

J. Ališauskienės teigimu, kukli Žibunto namų buitis tilptų dviejuose lagaminuose, tačiau pokalbiai namų virtuvėlėje nepamirštami, dvasiniai ir kūrybos lobiai neišsemiami. Jis sakęs: „Aš švenčių švęsti nemoku.“ Darbas buvo jo gyvenimo būdas. Jis buvo aukštosios kultūros žmogus, tiesą sakydavo į akis. Išoriškai agresyvoka, kan-di asmenybė viduje buvo jautrus, trapus, mylintis žmogus.

Parodą galima aplankyti iki vasario 21 d.

ILIUSTRATOREI SVARBIAUSIA – ABIPUSĖ PAGARBA

Šiomet kovo 11 d. sueis lygiai 100 metų, kai Šiaulių „Aušros“ muziejus – atviras lankytojams. Visuose muziejaus padaliniuose verda pasirengimas jubiliejui paminėti ir įprasminti, o ypač – vieninteliame Lietuvoje Fotografijos muziejuje, kuris šiais metais švęs ir savo 50-metį.

Pavasariop muziejus kvies ne tik lankyti parodose ir renginiuose, bet ir išleis edukacinį leidinį, kuriame – 21 istorija apie žymias Šiaulius kūrusias ir kuriančias asmenybes, tarp kurių ir „Kvadrato“ viršelyje matomas Šiaulių „Aušros“ muziejaus įkūrėjas Peliksas Bugailiškis.

Netrukus pasirodysiančio leidinio iliustravimo darbai patikėti iš Šiaulių kilusiai menininkei Redai Tomingas, su kuria

kalbamės apie kūrybinius procesus ir kitas gyvenimo aistras.

– *Reda, ne vienerius metus gyvenate Estijoje, ten auga ir jūsų atžala. Kodėl Estija? Kokius pojūčius ir emocijas įvardytumėte, jei reikėtų apibūdinti kasdienybę Estijoje? Ar yra, kas Estijoje Jus labai traukia (maistas, visuomenės įpročiai), o prie ko neįmanoma įprasti?*

– Mano vyras estas, bet mes daug metų gyvenome Lietuvoje. Pasitaikius gerai progai, nusprendėme ieškoti nuotykių Estijoje. Kartais iki šiol pagaunu save besistebinčią, kaip aš ten atsidūriau. Man vis dar sunku susitaikyti su tamsa ir kiek vėsesniu klimatu. Atsikrausčiusi skaičiau, kiek diena Taline trumpesnė už dieną Vilniuje, dėl savo augalų, kuriems jau ir Lietuvoje buvo per tamsu. Rezultatas labai nemaloniai nustebino. Jei pavasarį vykstu į Lietuvą, pastebiu, kad Estijoje jis ateina dviem savaitėmis vėliau. Greičiausiai ir ruduo ten anksčiau atskuba. Tad vasara visu mėnesiu trumpesnė.

Man patinka estų temperamentas, bet ne visada. Dėl kalbos ypatumų ar kultūrinių skirtumų kartais jie gali pasirodyti

grubūs ar net nemandagūs. Gal nesuklysiu tvirtindama, kad estai yra liberalesni kai kuriais atžvilgiais. Be to, tai viena mažiausiai religingų tautų pasaulyje.

Man labai imponuoja įvairiausių šios šalies viešojo sektoriaus paslaugų skaitmenizavimas. Nereikia kažkur vykti, laukti eilėje. Prisijungei internetui, pora paspaudimų ir gali išvysti savo ligo kortelę ar atsidaryti įmonę.

Savo svečius visuomet vaišinu sumuštiniais su kilemis ir kiaušiniiais. Desertui ruošu saldumynus iš kamos miltų. Jų, beje, galima aptikti ir Lietuvoje.

– *Studijavote audiovizualinius menus Vilniaus dailės akademijoje, partitines sėmėtės Švedijoje, Danijoje. Ar*

► Nukelta į 5 p.

► Atkelta iš 4 p.

galėtumėte įvardyti svarbiausias mokymosi patirtis ir žinias, kurios labiausiai praverčia iliustratorės darbe?

– Manau, mano žinios ėmė kauptis labai labai anksti, dar iki Švedijos ir Vilniaus dailės akademijos. Pati perpiešdavau gyvūnus, taip išmokau jų anatomijos. Vidurinėje ir vaikų dailės mokykloje sužinojau apie kompoziciją ir spalvas. Žmogaus piešimas iš natūros kursuose Švedijoje bei Vilniaus dailės akademijoje be abejonės padeda dirbant iliustratore. Visgi turiu prisipažinti, kartais sunku pamiršti taisykles ir nerti į stilizaciją. Iliustratorius nuolat mokosi, nes kaskart reikia piešti vis kažką naujo ir nepažįstamo.

– **Negalima nepaminėti ir neapkalbėti Jūsų debiutinio animacinio filmo „Kaltė“, kuris sėkmingai apkeliavo ne vieną festivalį ir šįmet švenčia dešimtmetį. Kaip užgimė idėja kurti trumpametražį filmą kaltės tema? Beje, 2010 m. savo tinklaraštyje animalsindresses.blogspot.com taip pat rašote apie kaltę. Atrodo, tema tuo metu nuosekliai gyveno Jums galvoje.**

– Che, jau tikrai nebepamenu, ką galvojau prieš 13 metų. Iš esmės turbūt nėra nė vieno žmogaus, kuris nebūtų jautęs bent trumpalaikės kaltės. Temos, bendros visiems žmonėms, visada išliks aktualios. Lygiai taip pat galėjau kurti apie pavydą ar meilę. Tiesiog, prieš kurdamą scenarijų, svarstau, kokią temą pasirinkti. Man filmas „Kaltė“ susijęs su saviizoliacija. Tai dabar dar aktualiau nei bet kada. Ne tik dėl viruso, bet ir dėl vis didesnio pasinėrimo į virtualų pasaulį.

– **Esate produktyvi iliustratorė: knygų ir jų viršelių iliustravimas, plakatai, reklamos, vaizdo klipai. Leidžiantis į animavimo procesus svarbus ir bendradarbiavimas su kitais kūrėjais. Kas Jums svarbiausia bendradarbiaujant? Kaip pasirenkate projektus, kuriuose dalyvausite?**

– Iliustratoriaus darbas gana vienišas. Net su tekstų autoriais nedaug bendraujame, nebent nerandu tam tikrų faktų ar reikia vizualinę problemą išspręsti. Žinoma, dirbu su dizaineriais, meno vadovais. Man svarbiausia yra abipusė pagarba, malonus bendravimas ir kito žmogaus laiko branginimas. Renkuosi tuos projektus, kurie, žinau, yra mano jėgoms. Nesiiimčiau, pavyzdžiui, hiperrealistinio automobilių piešimo. Žinoma, tenka išeiti iš komforto zonos ir išmokti naujų dalykų, bet stengiuosi, kad darbas būtų kiek įmanoma malonus, net jei jis sunkus.

– **Iliustruojate nemažai knygų vaikams. Ne vieną leidinį esate kūrusi su Seimonu Paltanavičiumi ir Saule Paltanavičiūte. Pastebima, kad visuose leidiniuose daug gyvūnijos, gamtos pasaulio. Ar galima sakyti, kad taip ir susijungia Jūsų aistra augalams ir iliustravimui?**

– Aistra augalams staiga išsižiebė gal prieš 14 metų, o aistra gyvūnams lydėjo mane visada. Ilgą laiką piešti gyvūnus man buvo daug įdomiau nei žmones. Vidurinėje mane vadino animaliste, nes juos ir tepiešdavau.

– **Nuo mažumės jautėte potraukį piešti augalus, gamtą. Atrodo, pomėgis išbujojo – knygynų lentynose jau sunku rasti jūsų parašytą knygą „Fotosintezė. Patarimai ir istorijos iš augalų gyvenimo“. Kaip sumanėte parašyti knygą (o ne, pavyzdžiui, kurti filmą) apie augalus?**

– Mano tėvų namuose visada bujojo augalai ir gyveno visokie smulkūs gyvūnai. Augalais iš širdies susidomėjau grįžusi gyventi į Lietuvą ir bebaigdama studijas VDA. Tiesiog atsirado pastovūs namai. Šviesūs namai.

Įvairiuose forumuose susipažinau su kitais augalų mylėtojais. Apsilankiusi jų namuose tikrai panorau sukurti dokumentinį filmą, bet jau patyrusi, ką reiškia, kai filmas gyvena savo gyvenimą festivaliuose, sugalvoju, kad knyga būtų ir praktiškesnė, ir prieinamesnė išeitis. Praktiška ta prasme, kad ji juk gali padėti žmonėms rūpintis savo augalais, ne tik įkvėpti, kaip, pavyzdžiui, filmas.

– **Kaip interjeras, drabužiai, taip ir augalai paklūsta madoms. Ar egzistuoja augalas, kuris niekada neišeina iš mados? Toks, kurį būtina turėti namie taip pat, kaip ir Coco Chanel mažą juodą suknelę?**

– Sunku rasti atsakymą į šį klausimą. Lyg ir norėtusi atsakyti – monstera, bet pažįstu žmonių, kurie jos nuoširdžiai nekenčė iki pat pernai metų. Šiomet jau pukuojasi ant palangės. Man atrodo, kad ta „maža juoda suknelė“ gali būti bet kuris augalas. Svarbiausia, kad būtų gyvas ir prižiūrėtas. „Mažos juodos suknelės“ interpretacijų dabar yra kokių tik nori.

– **Apie kambarinius augalus ir jų auginimą galima prisiklausyti įvairiausių mitų, kartais, kiek skirtingų kartų asmenų kambarėje, tiek ir skirtingų pamokymų. Ar galite pasidalyti didžiausiais mitais apie kambarinius augalus, jų auginimą?**

– Vienas man sunkiai suprantamų mitų yra tai, jog orchidėjos yra vampyrės. Gal todėl, kad nemažai kas mano, kad jos – parazitės, nes auga ant kitų augalų? Tai netiesa – jos tiesiog prisitvirtina šaknimis, todėl vadinamos epifitais, ne parazitais. Yra manoma, kad tik viena orchidėjų rūšis, auganti ant kaktusų, gali siurbti jų savyus.

Arba kitas mitas, kad augalai naktimis išeiškvoja mūsų deguonį, kad ypač pavojinga juos laikyti miegamajame. Šalia miegantis žmogus ar augintinis deguonies įkvėpia nepalyginamai daugiau, bet juk nekyla minties nakčiai užsibarikaduoti vienam pačiam. Dar man patinka įsivaizdavimas, kad naktį pusė planetos gyventojų blaškosi, negalėdami įkvėpti.

– **Šiuo metu bendradarbiaujate su Šiaulių „Aušros“ muziejumi, kurdamą žymių šiauliečių portretus. Ar nustebino muziejaus pasiūlymas dalyvauti tokiam projekte? Kuo Jums jis svarbus?**

– Tikrai buvau maloniai nustebinta, nes esu šiaulietė ir man malonu kurti savo gimtajam miestui, juolab kad ne vienas iš piešiamų asmenybių yra man padaręs vienokią ar kitokią įtaką, o Virginijus Kinčinitis netgi mokė kompozicijos Šiaulių dailės mokykloje.

– **Iliustruotas leidinys kvies pažinti ne tik istorines, Šiaulius kūrusias, bet ir dabar miestą kuriančias ir garsinančias asmenybes. Vienas galima pažinti gyvai, antras iš fotografijų, o trečias (at)kurti tenka iliustratoriaus vaizduotei. Kuris asmenybės portreto iliustravimas kelia / kėlė daugiausia rūpesčių? O kurį buvo lengviausia iliustruoti?**

– Jokių didelių sunkumų kurdamą portretus nepatiria. Galbūt tik dvilypė Antano Tyzenhauzo asmenybė privertė daugiau pasukti galvą. Esame jam dėkingi už miesto pakilimą ir pramonės augimą, tačiau tuo pat metu tai buvo žiaurus valdytojas, išnaudojęs žmones. Iliustracija tuo

► Šiaulių „Aušros“ muziejus išleis edukacinį leidinį, kuriame – 21 istorija apie žymias Šiaulius kūrusias ir kuriančias asmenybes. Netrukus pasirodysiančio leidinio iliustravimo darbai patikėti iš Šiaulių kilusiai menininkei Redai Tomingas.

ir žavinga, nes gali sukurti labai stilizuotą, tačiau atpažįstamą portretą. Pavyzdžiui, nėra išlikusio Lietuvos aviacijos pradininko Aleksandro Griškevičiaus portreto, tik bareljefas ir pieštas atvaizdas. Teko interpretuoti savaip. O tai juk labai įdomu. Gal taip pat lengviau nei žinant, kaip tiksliai žmogus atrodė, nes tuomet reikia sukurti atpažįstamą vaizdą.

– **Pati esate kilusi ir augusi Šiauliuose. Lankėte mokyklą, kurioje buvo sustiprintas dailės ugdymas, vėliau – dailės mokyklą, privačias pamokas. Kas buvo pirmieji mokytojai? Kaip gimė aistra menui? Gal šeimoje jau buvo menininkų?**

– Kiek pamenu, viskas prasidėjo Moksleivių namuose, prie parko. Deja, nebepamenu, kas buvo mokytojas, tik kad jis turėjo barzdą.

Didžiausią įtaką mano gyvenime padarė tapytoja Vita Žabarauskaitė. Ėmiau lankytis jos studijoje ir tapyti. Tai ji mane pakvietė pereiti į Šiaulių 13-ąją vidurinę mokyklą (dab. Gegužių progimnazija), kur dėstė tapybą, o ten jau sutikau daugiau tikrų menininkų: Bronių ir Reginą Rudžius, Juzefą ir Rinaldą Damskius bei kitus. Tapau menininkų klubo M-13 nare. Dalyvavome meno parodose, „Virus“ madų šou ir galybėje kitų įdomių renginių. Visada labai šiltai prisimenu tuos metus.

Menininkų šeimoje lyg ir nebuvo. Žinau, kad tėtis turi gyslelę. Pas mus gal labiau dainingi seneliai buvo. Mano sesuo studijavo džiazo vokalą, bet ji piešia geriau, nei aš dainuoju.

– **Ar dabar domitės, kas vyksta Šiauliuose, sekate naujienas? Kokias vietas pirmiausia prisimenate?**

– Jaučiuosi gana nutolusi nuo gimtojo miesto. Retokai lankausi. Du svarbiausi taškai Šiauliuose man yra tėvų namai ir Šiaulių dailės galerija. Jei tik galiu, visada einu pasivaikščioti bulvaru ir tą kelio-

nę užbaigiu galerijoje. Užaugau pietiniame rajone. Prisipažinsiu, Rimanto Kmitos knygos klausiausi beveik nekvėpuodama.

– **Šiuo metu Šiauliuose daug diskutuojama apie kūrybinį potencialą, kuris, universitete nunykus menų studijoms, tarsi kur išsibarstė. Kaip Jums atrodo miesto, su kurio asmenybėmis pastaruoju metu gyvenote, kūrybinis potencialas?**

– Kai kažkur Lietuvoje ar kitoje šalyje susitinka du kūrybingi šiauliečiai, visada ima juokauti, kad kiekiausi kūrėjai kilę iš Šiaulių. Sutinku su jūsų pastaba – visi išsibarstę, tik vienas kitas nusprendė likti Šiauliuose. Bet gal ne miestas kaltas. Visame pasaulyje didmiesčiai yra tie tikrieji traukos taškai, nes ten ir darbo daugiau, ir veiksmo.

– **O gal dar sulauksime animacinių filmų? Esate minėjusi, kad viena iš Jūsų svajonių – patekti į Japonijos animacijos festivalį. Ar ji bus įgyvendinta?**

– Šiuo metu neplanuoju kurti animacijos. Vis labiau nuo jos tolstu. Nebent, suradusi daugiau laiko, imsiu minimaliai animuoti savo piešinius, keliamus į „Instagram“ platformą.

Į Japoniją pavyko nuvykti ir be festivalio. O gatvėje sutikau poną Hayao Miyazakį. Deja, tai neįkvėpė vėl imtis animacijos.

Artimiausiuose planuose – su draugėmis sukurti po knygą vaikams: vieną Estijoje, kitą – Lietuvoje.

Kiekvienai metai atneša vis ką nors naujo mano gyvenime. Pernai buvo kupina naujų pažinčių. Pagaliau jaučiuosi Estijos iliustratorių bendruomenės dalimi ir planuoju ten iliustruoti pirmą knygą. Juk nesu dar iliustravusi estiškos knygos, tik piešusi vaikų žurnalams. Pasakysiu labai banaliai, bet ateitis atrodo labai šviesi.

NESUGAUNAMAS JONAS MEKAS: SPEKTAKLIO „FOUND FOUND FOUND“ KŪRĖJAI APIE LAIKĄ SU JO KŪRYBA

Sausio mėnesį Valstybiniame Šiaulių dramos teatre įvyko pirmoji šių metų premjera – Jono Meko asmenybės ir kūrybos įkvėptas spektaklis „Found found found“. Netradicinio formato spektaklį, žiūrovų stebimą pačioje scenoje, kūrė didelė kūrybinė komanda, kurią subūrė iš Šiaulių kilęs režisierius Naubertas Jasinskas.

Nuo sausio 13 d. teatro antro aukšto fojė veikia ir J. Meko šimtmečiui skirta fotografijų paroda „Semeniškių idilės“. Parodoje eksponuojamos fotografų Antano Sutkaus, Algimanto Kunčiaus, Viktoro Kapočiaus bei J. Meko žmonos Hollis Melton užfiksuotos akimirkos iš pirmųjų J. Meko sugrįžimų į Lietuvą 1971 ir 1977 m.

Spektaklis „Found found found“ gimė tyrinėjant J. Meko fenomeną, apmąstant, skaitant, žiūrint jo kūrinius, patiriant jį per draugus, geografiją ir kasdienybės filosofiją.

Jūsų dėmesiui siūlome spektaklio kūrybinės komandos pokalbį apie laiką ir idėjas, gimusias kūrybinio proceso metu. Pokalbyje dalyvavo režisierius N. Jasinskas, dramaturgė Dovilė Zavedskaitė, kompozitorius Gintaras Sodeika, scenografė Eglė Kliučinskaitė, video-menininkas Ričardas Žigis, kostiumų dailininkė Dovilė Gudačiauskaitė, šviesų dailininkas Dainius Urbonis, choreografė Ieva Navickaitė, aktoriai Martynas Baranauskas, Tautvydas Galkauskas, Alvydė Piktornaitė, Monika Šaltytė ir Aistė Šeštokaitė.

Kompozitorius Gintaras Sodeika:

– *Atradęs J. Meko kūrinius, jo fenomeną, jį kaip reiškinių, pajutau didelį padaršinimą apskritai gyventi ir veikti toje srityje, kurioje veikiu. Iš jo asmenybės atėjo labai daug patvirtinimų. Man įdomu, galbūt kam nors iš jūsų irgi suveikė panašiai? Ar J. Mekas padaršino jus veikti?*

Dramaturgė Dovilė Zavedskaitė:

– Su J. Meko kūryba visada jaučiau konfliktą. Nebuvau jam abejinga – buvau labai neabejinga. Galvojau apie jo begalinę produktyvumą, apie jo, kaip man atrodė, „ką matau, tą rašau“ principą.

Bet kai mes pradėjome visas tas keliones, kai ėmėme daug jo skaityti, žiūrėti, viskas kardinaliai pasikeitė. Ta visuma mane sukrėtė. Staiga suvokiau, kad J. Mekas – taip man atrodo šiandien – visą gyvenimą ne tiek kūrė meną, kiek rodė visiems pasaulio grožį. Atsirasdavo prie to grožio, jį užfiksuodavo ir perduodavo žmonėms. Tame nėra jokio susireikšminimo. Iš J. Meko nusižiūrėjau galimybę būti neargumentuotai, neracionaliai, nelogiškai. Neturėti atsakymų į visus pasaulio klausimus – tik matyti grožį ir pakviesti kitus žiūrėti į jį drauge.

Mano klausimas – ar kas nors yra stovėjęs prieš baltą sniego lauką ir taip jį jautęs, kad net beveik galėtų suprasti, ką sniegui jautė J. Mekas?

Aktorė Monika Šaltytė:

– Repeticijų laikotarpiu teko keliauti. Buvo kaip tik tos dienos, kai labai snigo ir viskas buvo balta. Prisimenu vieną tokį akimirką, kai sustojau ir pastebėjau, kad nėra nei dangaus, nei žemės – vien tik balta. Visur, visame perimetre. Toks pradžios, švaros, nežinios jausmas tame baltume. Tikriausiai daug kam iš mūsų tarp sniego ir J. Meko jau susidarė neuroninė jungtis. Sniegas po šito laikotarpio jau yra kitoks.

Mano klausimas: spektaklį pradeda-me svarstymu apie tai, kaip jaučiamės viduje – kaip kirstukai ar kaip bangi-

niai? Kaip galvojate, jeigu J. Mekas būtų gyvūnas, koks gyvūnas būtų?

Aktorius Martynas Baranauskas:

– Man J. Mekas yra barsukas. Aš nebuvau tikras, kai Monika paklausė šito klausimo, nežinojau, ar tikrai barsukas. Bet kol Gintaras kalbėjo, pasigūglinau ir supratau, kad tikrai taip. Visų pirma, ir vizualiai jis

man yra barsukas. Ir šiaip toks gyvenantis Lietuvoje, bet labai egzotiškas. Neaukštas ir gražus. Ir dar, man atrodo, barsukas yra smalsus. Nesu tikras, nepažįstu, bet taip atrodo. J. Mekas lygiai taip pat. Nežinau, ar čia dar reikia ką nors komentuoti.

Dovilė:

– Gūglas rašo, kad barsukas yra mažas lietuviškas lokys.

Eimanto Paulausko nuotraukos.

Martynas:

– O mano klausimas yra tai, apie ką galvojote viso proceso metu: J. Mekas ir spektaklis, J. Mekas ir teatras – ką daryti, kad neišeitų tragedija? Jo kūryba spontaniška, impresionistiška; bet kaip ir ką sudėti į spektaklį, į tekstą? Gal kažkas atrado atsakymą, kaip daryti šitą spektaklį, kad išnyktų pasipriešinimas?

Aktorė Alvydė Piktornaitė:

– Mes niekada neperprasime vienas kito psichologijos. Bet kai žiūrėdavome tuos filmus ir kalbėdavomės su J. Meko draugais, susidarė įspūdis, kad jie turėjo savą lunatikų grupuotę su savomis taisyklėmis, pavyzdžiui, daryk gerai, nedaryk blogai, neįsinešk į savo galvą intrigų. J. Mekas ne kartą kaip savotišką šūkį kartojė: „Kuo toliau, tuo labiau nesugaunamas.“ Tai, manau, jį sugauti, suvokti tą jo psichologiją yra neįmanoma. Bet visi jaučiame bendrą paaukumą, jaučiamės suprantantys jo norą atkurti sielos valstybę, nujaučiantys, apie ką jis kalbėjo. Šitais žingsniais lyg ir galime eiti kartu.

Jeigu sutiktumėte J. Meką, ką jam pasakytumėte?

Šviesų dailininkas Dainius Urbonis:

– Man atrodo, šiek tiek sunkiau atsakyti, kai tarp mūsų yra žmogus, kuris tikrai jį sutiko. Bet vien iš medžiagos, kurią mačiau, iš suvokimo, ką jis daro, atrodo, kad tai kaip tik yra toks žmogus, kur atsakymo šiam klausimui galima būtų negalvoti. Ką jam pasakyčiau, sugalvočiau tik atsidūręs prie jo ir priklausomai nuo to, kur būtume. Ar kokioje pievoje, ar šitoje scenoje. Bet šiaip, manau, aš labiau ne sakčiau, o kažko jo paklausčiau. Man atrodo, atsakymas būtų įdomesnis nei mano klausimai.

Mano klausimas toks: būdamas kino režisieriumi, kokį sukurtum spektaklį? Man atrodo, šitame atsakyme būtų ir mūsų sprendimas. Šitoje scenoje paprastą spektakliuką, su nedideliu biudžetu –

kaip jis atrodytų, kokie objektai būtų? Aišku, be videoįrašo. Kalbu apie teatrą-teatrą. Ką J. Mekas kurtų visai kitoje medijoje, būdamas tuo pačiu žmogumi su savo stiliumi?

Gintaras:

– Žinau atsakymą, bet negaliu sakyti. Galiu pasidalyti atsiminimu: kad kiek kartų man teko su J. Meku susitikti ir bendrauti, tiek kartų norėjau kažką labai rimtai kalbėti ir planavau mintyse, kaip galėtų vykti pokalbis, kur galėtų pasisukti. Ir niekada neatspėjau. Niekada. J. Mekas pokalbį visada pasukdavo visiškai neįtamtai, tu net nepajusdavai, kad jau su juo kažkur keliauji.

Režisierius Naubertas Jainskas:

– O atsakant į klausimą apie spektaklio kūrimą, Gintaras kažkada vasarą išdavė paslaptį, kaip reikėtų žiūrėti. Mes kalbėjome apie parodos ekspozicijos architektūrą, tiksliai nepamenu kurios, ir jis sako: „Kai aš nežinau, kaip daryti, galvoju apie perspektyvą žmogaus, kuriam tai

skirta, kaip tas žmogus darytų. Jeigu darytų J. Mekas, kaip darytų?“

Peržiūrėjus tiek vaizdo medžiagos, perskaičius tiek tekstų, susidarė fokusas. Uždavus šitą klausimą, yra aiškus atsakymas: taip darytų ir taip nedarytų. Nors to paaiškinti neįmanoma, aišku, kad negalima daryti kažkokių žingsnių, negalima psichologizuoti, negalima eiti į konkretybes, šiuolaikybės perkelti į sceną. Galima apie tai kalbėti per poeziją, per abstrakciją, bet jokiū būdu ne tiesiogiai – labiau per pokalbį su atmintimi, su nuojauta, su kitais.

Klausimas, kamavęs mane šito kūrybinio proceso metu, galbūt nuskambės naiviai: kaip vis dėlto būti čia ir dabar? Atsakymo, kad „čia ir dabar“ nėra, nepriimsiu. Aš klausiu ne fiziškai, aš kalbu apie „state of mind“. Juk galiu praleisti su jumis 16 valandų, bet nebūti su jumis.

Aktorius Tautvydas Galkauskas:

– Mane gal labiausiai „čia ir dabar“ apima tuomet, kai visi kartu kontempliuojame

Tautvydas:

– Galbūt kas nors pamenate, kaip pirmą kartą susidūrėte su J. Meko kūryba? Kokį įspūdį paliko?

Videomenininkas Ričardas Žigis:

– Pirmas kartas buvo, kai dar studijavau. Mano dėstytoja Ramunė Rakauskaitė parodė „Reminiscencijas“. Pažiūrėjau ir galvoju: „Ožėzsumarija.“ Tada žiūrėjome kitą filmą, galvojau tą patį. Buvo sunku, aišku, veikė dar visai kitas mano gyvenimo kontekstas, žiūrėdamas tuos filmus norėdavau eiti namo, būdavau pavargęs nuo paskaitų. Tokie filmai vargino. Bet dabar kartu su jumis buvo įdomu atrasti visai kitokią jo kūrybą, kontekstą, suvokti, ką jis kalbėjo, kaip kalbėjo. Visai kitaip pradėjau žiūrėti ir jo filmus.

Mano klausimas – o jeigu būtų galimybė su J. Meku pažiūrėti jo filmą, kokį išsirinktumėte?

Aktorė Aistė Šeštokaitė:

– Aš gal pasirinkčiau tą, kuri pamačiau patį pirmą. „Reminiscencijos“. Bet

niai, ne per daug giliai įnėrusi, ir bijojau, kad nerasiu kažko, kas mane įtrauks, užkabins. Bet kai paskui pradėjau žiūrėti vaizdus, filmus, skaityti, mane užkabino tai, kas dabar atrodo kaip esminis J. Meko kvapas – tai namų kvapas. Čia gal susiję su mano pačios asmeniniu būviu. Namų troškimas, ieškojimas, pusę savo gyvenimo buvimas bename. Tada viskas labai natūraliai pradėjo gulti į savo vietas. Galbūt neradau konkrečių atsakymų, bet tas kvapas sukūrė man namų būvį. Gerą ir ramų.

Mano klausimas – jeigu galėtumėte kur nors pakviesti J. Meką, kur jį nusi-vestumėte?

Scenografe Eglė Kliučinskaitė:

– Jaučiu, kad norėčiau nusivežti jį į kai- mo aplinką. Į tuos pačius laukus ir laisvas gėles. Išivaizduoju, kad tai galėtų būti labai spontaniška kelionė, kuriai leisčiau vystytis, kaip vystosi. Kažkodėl kaip tik dabar prisiminiau, kaip Arūnas Kulikauskas Ukmergėje pasakojo apie pirmą susitikimą su J. Meku Niujorke, kai jam pasakė: „Jonai, aš neturiu draugų. Padėk man.“ Ateina jausmas, kad su J. Meku viskas vyksta ekspromtu.

O klausimas... Atsimenu, kai žiūrėjome filmą „Lost lost lost“, ten buvo kadrai, kur kartojosi žodžiai „Niekas, niekas, niekas“. Ar turite kokią nors mantrą ar mintį, žodį besikartojantį, kuris lydi kasdieną?

Gintaras:

– Aš turiu tokį, kuris mane lydi paskutines dvi savaites. Mūsų kino klube prieš Kalėdas atvažiavęs A. Kulikauskas rodė vieną trumpą, gal trijų minučių, J. Meko nufilmuotą privatų videoįrašą, kuriame jis į kamerą sako – aš dabar laisvai atpasakosiu: „Daryti gerus darbus yra normalu. O daryti blogus darbus yra nenormalu.“ Tada atsisuka, pasiima armoniką ir dainuoja: „Daryti gerus darbus yra normaluuuu. O daryti blogus darbus yra nenormaluuuu.“ Aš dabar tiesiog su tuo gyvenu. J. Mekas manyje pasėjo tą tokią paprastą ir genialią mintį, formulę.

Kostiumų dailininkė Dovilė Gu- dačiauskaitė:

– Jeigu galvoju apie J. Meką kaip apie asmenybę, tai per šituos metus pajutau, kad turiu senelį, kurio niekada neturėjau. Kaž- kaip labai žmogiškai jį pamilau. Galiu išsi- žiojusi kaip vaikas į jį žiūrėti ir jo klausytis. Ir atpažinti kažką, ką sako. Rimtai. Begalini- nis artumo jausmas. Galvoju, kur aš buvau anksčiau. Man labai gražus jo gylis, kuris dera su nesureikšminimu, visų pirma, ir su nesureikšminimu. Toks labai gilus žinojimas, kuris visą laiką eina kartu su nežinojimu. Žinau, kad nežinau.

Mano klausimas – ar manote, kad J. Mekas buvo gimęs antrą kartą?

Dovilė Zavedskaitė:

– Man įstrigo faktas, kad J. Mekas iš Antologijos filmų archyvo išvaidavo visus, kurie jautė savo reikšmingumą, kurie norė- davo ko nors pasiekti. Man atrodo, kad toks paprastas žvilgsnis į save ir gali būt pasiekiamas tik antrąkart, tūkstantįkart gimus. Nuolatos gimstant ir negalvojant, kad esi labai svarbus. Vis kūdikis ir kūdikis.

Spektaklis „Found found found“ sausio 28d. 18 val. 30 min. ir 20 val., vasario 15d. 18 val. 30 min. ir 20 val.

vieną ir tą patį klausimą, kai visi turime bendrą uždavinį, galvojame bendras mintis, kai dainuojame dainą, kai turime įsiklausyti vieni į kitus. Tada jauti, kad esi čia ir dabar, kad girdi, kas vyksta aplinkui, bandai būti kartu su visais. Kai per repeticiją buvo ansamblio vieta ir staiga į sceną atbėgo šuo Gulbė, mane irgi išstiko kažkoks didelis „čia ir dabar“ momentas.

Alvydė:

– Aš norėčiau dar pridėti mažą dalyką, kuris man labai padėjo vasaros *workshopų*. J. Meko draugai, pas kuriuos lankėmės, neatsimenu, gal Audrius Stonys, pasakojo, kad J. Mekas visą laiką kartodavo, kad akimirka yra gražus dalykas. Ir kai pajusdavu, kad jis nebėra čia ir dabar, kad skausmingai praslysta akimirka, tiesiog atsistodavo ir išeidavo.

Ir aš paskui kurį laiką, tą paskutinį vasaros mėnesį, stengiausi tą frazę kartoti sau. Tikrai buvo momentų, kai paklausdavau savęs, ar aš dabar čia esu, ar man graži ši akimirka? Ar aš esu čia ir dabar su šita kompanija, šitame ore? Jeigu ne, aš atsistodavau ir pasakydavau: „Man laikas eiti.“ Kai išeidavau, visokias dalykus atsitikdavo. Man ši mintis liko kaip koks slaptažodis, kodas.

net nežinau, ar norėčiau kažką apie tą filmą su juo kalbėti.

Ričardas:

– O žiūrėtum labiau filmą ar į J. Meką?

Aistė:

– Taip ir išivaizdavau, kad būtų labai įdomu stebėti, kaip jis reaguoja, koks jausmas nuo jo eina. Galvojant apie J. Meką, man visada kildavo klausimas, kas tai. Ir tie jo filmai – kas tai? Labai norėjau įvardyti. Bet paskui man įdomiausia pasidarė tai, kad aš negaliu to įvardyti.

Tas filmas man pačiai kelia labai daug jausmų, prisiminimų, asociacijų. Viso proceso metu, kol buvome kartu, aš pati save stebėjau. Man buvo įdomu atrasti tą mūsų ištisai naudotą asociacijos fenomeną, tą galingą jausmą, kurį jauti kažkur labai giliai, kuris taip saldžiai klibina, bet negali jo suformuluoti.

Su tuo susijęs ir mano klausimas: pats J. Mekas ir apskritai jo kūryba, jo filmai – kuo tai kvėpia?

Choreografe Ieva Navickaitė:

– Man šiandien mintyse sniegas. Toks baltas. Nors minčių ir jausmų daug, nelabai žinau, kaip juos sudėlioti į žodžius. Kai gavau pakvietimą prisijungti prie projekto, buvau susidūrusi su J. Meko kūryba, bet se-

Partneriai:

Kviestiniai autoriai:

Lietuvos dailės teoretikas,
kritikas Virginijus Kincinaitis;
humanitarinių mokslų daktaras
docentas Vigmantas Butkus;
vizualiųjų menų asociacijos „Anima Mundi
Academy“ filosofas Jurgis Dieliautas.

„Kultūra yra plonytis sluoksnelis,
kurį gali ir lietus nuplauti.“
Erichas Marija Remarkas

Kad lietus nenuplautų, tapkite
KVADRATO sergėtoju!

Jūsų parama bus skirta kultūros leidiniui
„Kvadratas. Meno teritorija“ stiprinti.
Gavėjas: VšĮ „Šiauliai Plus“,
paramos sąskaita: LT567300010098028897,
AB „Swedbank“.
Kaip paskirtį nurodykite: „Parama Kvadratiui“.

ATĖNĖS TAPYBOJE DAUG TYLOS

Šiaulių dailės mokyklos ketvirto kurso mokinė Atėnė Domeikaitė turi begalę talentų: groja kanklėmis, pianinu, kuria istorijas, piešia. Šiuo metu besimokydama Šiaulių Didždvario gimnazijoje pagal tarptautinio bakalaureato programą, ji tapo ir dailės mokyklos baigiamąjį darbą.

– *Buvai ne kartą įvertinta įvairiuose konkursuose dėl savo gebėjimų groti pianinu, kanklėmis, kurti plakatus, tekstus, o dabar dar ir tapai. Keliauji per gyvenimą vis atskleisdama naujų talentų?*

– Mamos dėka keliauju. Jis vis užrašydavo mane į dailės būrelius, muzikos mokyklą jau baigiau. Šiaulių dailės mokyklą bandžiau lankyti penktoje klasėje, bet teko padaryti pertrauką. Dabar vėl sugrįžau, nes ketinu ateitį sieti su menu.

Audronio Rutkausko nuotraukos.

► Dabar kuriamas Atėnės Domeikaitės darbas simbolizuoja atsitraukimą nuo medijų. Būtent per įsiziūrėjimą, įsiklausymą į spalvas, atspalvius pasiekama savotiška medityvi būseną.

– *Apie ką svajoji?*

– Labai norėčiau įstoti į Vilniaus dailės akademiją. Nežinau, ar pavyks, bet norėčiau studijuoti grafinį dizainą. Man patinka grafikos technika. O dirbti norėčiau knygų iliustratore. Dabar mokykloje kaip tik su klases drauge prancūzų kalbos mokytojai iliustruojame knygą.

– *Tu dar ir kalbi prancūziškai?*

– Mane nuo šeštos klasės prancūzų kalbos mokė puikios mokytojos. Jos ir išugdė meilę prancūzų kalbai. Jei nepavyks ateities susieti su menu, manau, būtų įdomu dirbti prancūzų kalbos mokytoja.

– *Kiti talentai tavo gyvenime dar turi kažkiek vietos?*

– Labai gaila, bet muzika tolsta. Norėčiau grįžti, kanklių mokytoja rekomenduoja groti, bet neatrandu laiko. O rašymas... Kadangi mokykloje daug rašome rašinių, tekstų, to neapleidau.

– *Atrodo, kad tau, mėgstančiai tylą, pasaulyje, pilname vizualinio ir garsinio triukšmo, turėtų būti nelengva gyventi?*

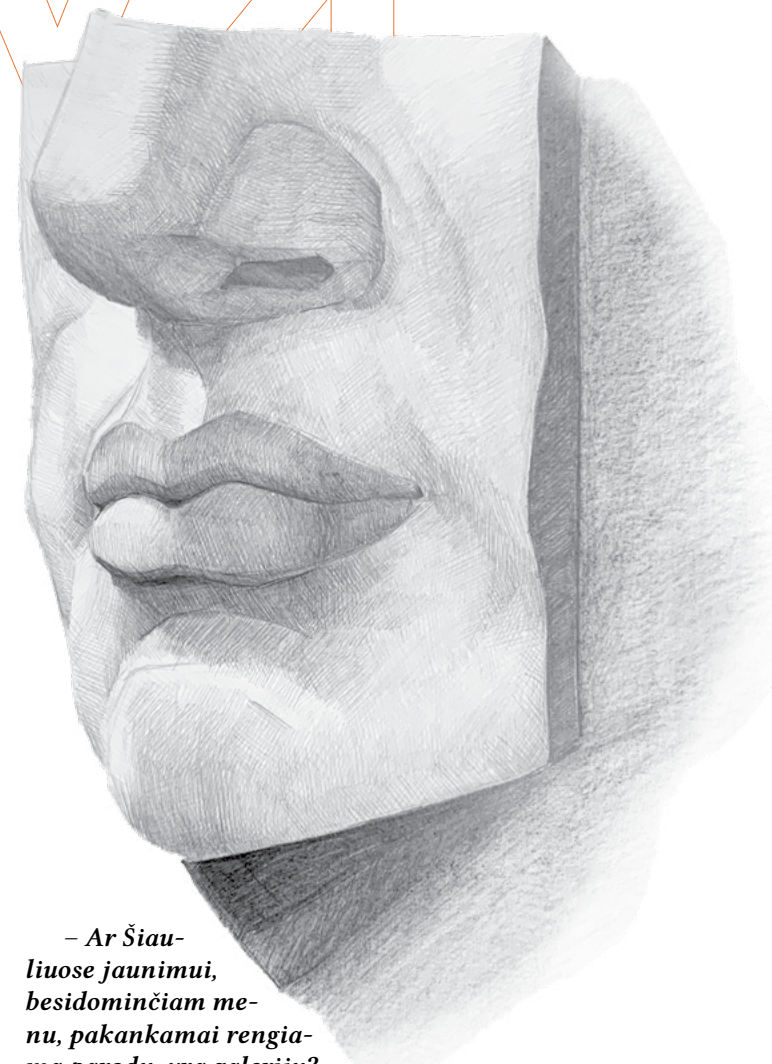
– Už mokyklos nėra sunku, bet, atėjusi į dailės mokyklą, labai norėčiau, kad būtų tylu. Mokyklose visada daug šurmūlio, pati neįsivaizduoju, kaip, bet gebu užsidaryti savo pasaulėlyje ir dirbti, nieko negirdėdama. Labai mėgstu realizmą, piešti iš natūros. Kuriu tokius darbus, kai galiu pati susistatyti natūrmortą, žmonių portretus.

– *Kaip mokytojai vertina tavo kūrybą?*

– Dailės mokykloje tiek pernai, tiek šiemet – vien dešimtukai. Šiemet tik už skulptūrą vieną devynetą gavau. Gimnazijoje taip pat mokausi labai gerai.

– *Kokie dailininkai tau labiausiai patinka, kuo žaviesi?*

– Nors man patinka realizmas, labai mėgstu siurrealizmą. Ypač Renė Magritą, Salvadorą Dali.

– *Ar Šiauliuose jaunimui, besidominčiam menu, pakankamai rengiama parodų, yra galerijų?*

– Nepakankamai. Kad ir kaip Šiaulių dailės galerijoje, Fotografijos muziejuje yra įdomu, norėčiau kažko naujo. Gal ir pasaulio menininkų parodų.

– *Jei turėtum mėnesį laisvo laiko ir galėtum pasirinkti vieną kūrybos sritį, ką pasirinktum?*

– Pieščiau. Net ne tapyčiau, o pieščiau. Nesvarbu, kokiomis priemonėmis. Tą mėnesį skirčiau savo portfelio kūrimui. Jei būtų žiema, užsidaryčiau savo kambaryje ir ramiai besiklausydama muzikos kurčiau.

Ji turi vidinės ugnelės

Ugnius Ratnikas, Šiaulių dailės mokyklos tapybos mokytojas:

– Atėnė mokau ne pirmus metus ir matau, kad jos darbai išskirtiniai. Ji turi vidinės ugnelės vis ateiti, kurti, ieškoti ir labai nuosekliai, ramiai gilintis į natūrą. Šiandien tai labai reta – susikaupimas, gebėjimas atsitraukti nuo technologijų, blaškymosi. Paskutinis jos darbas simbolizuoja atsitraukimą nuo medijų ir būtent per įsiziūrėjimą, įsiklausymą į spalvas, atspalvius pasiekama savotiška medityvi būseną. Man mokinė tuo ir išskirtinė – kitoku požiūriu. Atėnės tapyba savita, niuansuota, joje daug tylos.

Oksana Laurutyte